l-għar, firxu fl-art il-ħsajjar li kellhom fis-sarar tagħhom, u wara resqet l-akbar waħda minnhom ħdejn Mirjam u staqsietha: "Binti, inti x'jismek?"

"Jiena Mirjam bint Joakim", weġbitha.

"Ħalli nara t-tifel", qaltilha. U b'sengħa ta' mara refgħet it-tarbija mill-maxtura u rassitha ma' qalbha, u b'subgħajha fetħet il-ħarqa minn quddiem wiċċu. It-tifel ħares lejn wiċċ ix-xiħa b'għajnejn imgħaġġba, bexxaq xofftejh u minn taħt il-ħarqa ħareġ wejda żgħira u ħamranija, u messilha xuftejha.

Hi faqqgħet bewsa fuq dik il-wejda ċkejkna u qalet: "Subħan Alla! Irid ikellimni! U tani idu biex inbushielu. Jien qatt ma rajt trabi bħal dan! Dan xi ħaġa tas-sema! Għidilna, Mirjam, dan, it-Tifel x'ikun!"

"X'ikun jgħidilkom Hu meta jikber", wieġbet Mirjam. "Jien ngħidilkom biss li għad jagħtikom aħbar tajba. Aħbar tajba għal-Lhud. U mhux għal-Lhud biss, imma għal kulħadd".

Dak il-ħin daħlu nisa oħra, u rġiel u tfal. It-tfal kellhom ħafna frieġħi tas-siġar f'idejhom li dendluhom mal-ħitan tal-għar. L-oħrajn ġiebu żjar blinbid u żniegel biż-żbib, tamar u ftajjar tal-ħelu. Resaq ir-ragħaj ix-xiħ ta' l-ewwel ħdejn Jusef u qallu: "Jusef, ir-rajjes ta' Betlehem ma redikx, imma jiena, ir-rajjes ta' Bejt - Saħur, irridek. Niesek ma laqgħukx, imma aħna nilqgħuk b'qalbna kollha. Issa nagħmlu naqra ta' għid, għax it-twelid ta' dan it-tifel ġebilna ferħ u sliema, donnu t-twelid ta' xi sultan!"

U min ried, kiel u min ried, xorob. U n-nisa u l-bniet qagħdu bil-qiegħda madwar Mirjam u r-rġiel madwar Jusef u s-subien fin-nofs. Il-għar kien mimli bid-dawl ta' l-imsiebaħ u l-fwieħa tal-frieġħi tas-siġar. Ir-rġiel bdew idoqqu ż-żmamar u l-otbla u n-nisa u l-bniet jgħannu bil-qajl u jħabbtu idejhom mad-daqqa tar-rġiel. Is-subien, fin-nofs, jiżfnu dawwara mejt, iqumu, joqogħdu, jixxejru min-naħa għall-oħra, mal-kisra tad-daqq, kif jagħmlu fil-għejjeda r-ragħajja tal-Palestina. Hekk il-għar inbidel f'genna ta' ferħ u damu sejrin hekk sas-sebħ.

U din kienet l-ewwel Festa tal-Milied.

L. M.

IS-SEWWA U L-KOTBA TAL-BIBBJA

Il-Kotba Mqaddsa huma mnebbħin minn Alla, jiġifieri Alla huwa l-awtur Ewlieni tal-Kotba Mqaddsa: kull ma hemm fil-Kotba Mqaddsa kollox huwa ġej minn Alla u billi Alla la jista' jqarraq u l-anqas jitqarraq, dak kollu li jinsab fil-Kotba Mqaddsa huwa minnu, huwa veru. Barra milli dan it-tagħlim huwa konsegwenza neċessarja ta' dak li għedna fuq il-Kotba Mqaddsa, huwa wkoll domma tal-Fidi Nisranija li l-Iskrittura Mqaddsa hija minna, ma tistax titqarraq, u għal hekk dak kollu li hemm megħud fil-Kotba Mqaddsa huwa s-sewwa divina. Iżda meta wieħed jaħseb u jgħarbel sewwa l-Kotba Mqaddsa, jiltaqa' ma' daqshekk tfixkil, li l-kwistjoni jekk dak kollu li jinsab fl-Iskrittura huwiex minnu, issejħet il-Kwistjoni Biblika, jiġifieri l-aqwa kwistjoni li tinsab fuq il-Kotba **Mqaddsa**.

Billi dak kollu li jinsab fil-Bibbja huwa divin, ma nistgħux inżommu li s-sewwa tal-Bibbja hija għal xi ħwejjeġ biss, u m'hux għal kollox. Ma nist-

għux ngħidu li dawk il-ħwejjeġ li jmissu l-Fidi u l-Morali huma minnhom u dawk li jmissu l-għelm u l-istorja ma humiex: għaliex dawk il-ħwejjeġ li jmissu l-għelm u l-istorja ma humiex anqas divini minn dawk li jmissu l-Fidi u l-Morali: għal hekk dak kollu li hemm fil-Bibbja huwa divin, għaliex kollox ġej minn Alla. L-anqas nistgħu ngħidu li dawk il-ħwejjeġ li bihom u mingħajrhom l-Iskrittura tibqa' dak li hi, jistgħu ma jkunux minnhom, bħal ma huwa li l-kelb ta' Tobija beda jferfer denbu, l-**obiter dicta.** La darba dawn il-ħwejjeġ jinsabu fl-Iskrittura, għandhom 'l Alla b'Awtur tagħhom, u għal hekk ma jistgħux ma jkunux minnhom.

Iżda min-naħa l-oħra għandna nifthu għajnejna li nifhmu sewwa dak li jinsab fl-Iskrittura. Għaliex jekk aħna naħsbu li din jew dik il-ħaġa tinsab fl-Iskrittura Mqaddsa u għal hekk hija minnha, meta ta' bil-ħaqq dik il-ħaġa ma hix fl-Iskrittura Mqaddsa, għal hekk inkunu qegħdin ingħeltu, għaliex dik il-ħaġa ma tkunx fil-Kitba Mqaddsa u għal hekk tista' tkun falsa.

Qabel ma ngħidu dina l-ħaġa hija fl-Iskrittura Mqaddsa u għal hekk ma tistax ma tkunx minnha, huwa meħtieġ l-ewwel nett li nkunu mħaqqin li dik il-ħaġa tkun tas-sew fil-Bibbja. Jista' jiġri li dik il-ħaġa tkun miżjuda, u ma tkunx sehem ġenwin tal-Iskrittura u għal hekk tista' ma tkunx minnha. Huwa wkoll meħtieġ li aħna nkunu mħaqqin li t-tifsir li nkunu qegħdin nagħtu lill-Iskrittura, ikun tifsir mnnu u ġenwin; għaliex jekk aħna nkunu qegħdin nifhmu ħażin l-Iskrittura u dak li nkunu qegħdin nifhmu ma jkunx minnu, mela m'hux l-Iskrittura ma tkunx minnha, imma l-fehma tagħna.

Meta nkunu mħaqqin li dan jew dak it-test huwa tas-sew test tal-Iskrittura, u nkunu wkoll imħaqqin li t-tifsir li nkunu qegħdin nifhmu huwa tas-sew it-tifsir tal-Iskrittura u min-naħa l-oħra jidhrilna li dak it-test ma jkunx minnu; għandna nfittxu bir-reqqa kollha xi tifsira li b'mod jew ieħor teħles is-sewwa ta' l-Iskrittura Mqaddsa, għaliex kif għedna fuq, jekk Alla huwa l-Awtur tal-Iskrittura Mqaddsa, Alla la jista' jitqarraq u l-anqas iqarraq u għal hekk inkunu aħna li qegħdin nitqarrqu u m'hux li l-Iskrittura ma tkunx tgħid dak li hu minnu.

Sabiex nifhmu aħjar sejjer ngħaddi għal xi tixkiliet, u biex infisser ruħi sewwa nitħaddet fuq tixkiliet meħudin mix-xjenzi jew għelm, imbagħad nitħaddet minn oħrajn meħudin mill-istorja.

Hemm ħafna għidut fl-Iskrittura li ma jaqbilx ma' l-għelm; naqraw fost ħwejjeġ oħra li x-xemx titla' u tinżel, waqt li l għelm ingħidilna li ma hix ix-xemx li titla' u tinżel, imma d-dinja li ddura max-xemx. Naqraw fil-Levitku li r-ruħ tinsab fid-demm, waqt li l-għelm igħidilna li r-ruħ ma tinsabx biss fid-demm, imma fil-ġisem kollu u tagħti l-ħajja lil kull sehem tal-ġisem. Kif nistgħu aħna ngħidu lil- Iskrittura hija kollha minnha meta ma taqbilx mal qada magħruf tal-għelm?

Għal dan iwieġeb il-Papa Ljun XIII li fuq it-tagħlim ta' Santu Wistin u San Tumas, imur igħidilna li l-Iskrittura jew aħjar Ruħ il-Qodos ma kellu ebda fehma li jgħidilna l-aħħar qada tal-għelm jew xijienza, meta tħaddet magħna bħal ma jitħaddtu l-bnedmin kollha, jiġifieri kif jidher fil-ħsus tal-bnedmin, saħansitra wkoll ta' dawk li jgħaddu bħala għorrief. Ma ngħidux kull jum, li x-xemx telgħet jew li x-xemx niżlet? U b'daqs hekk inkunu qegħdin ngħidu ħażin? Ma hux tassew li f'għajnejna x-xemx tidher tielgħa u nieżla? Meta bniedem jew annimal jitlef demmu kollu, ma jmutx? U nku-

nu qegħdin ngħidu ħażin jekk ngħidu li l-ħajja hija fid-demm? Meta wieħed igħid dak li jgħid kull ħadd u l-kliem tiegħu jiftiehem sewwa u mingħajr ebda qerq, ma jkunx qiegħed igħid ħażin, u min jisimgħu jifhmu sewwa, u ma jitqarraqx. Għal hekk għandna naqraw u nifhmu l-Iskrittura bħal ma naqraw u nifhmu l-kotba l-oħra u ma nistennewx mill-Kotba Mqaddsa dak li Ruħ il-Qodos ma kellux fehma li jgħidilna. Mela f'kull xkiel li jista' jinħoloq bejn l-Iskrittura u l-għelm, għandna naraw dejjem m'hux ir-rqaqat tal-għelm jew xijenza, imma d-drawwa tat-taħdit tal-bniedem; għaliex Ruħ il-Qodos ma riedx jagħtina manwal tal-għelm, imma tħaddet magħna kif jitħaddet kull ħadd, saħansitra dawk li jgħaddu bħala għorrief, jiġifieri kif il-ħwejjeġ jidhru f'għajnejna.

Ngħaddu issa għal dawk it-tixkiliet li taqlgħalna l-istorja.

F'dawn l-aħħar żmenijiet insabu ħafna dokumenti qodma li tefgħu dawl kbir fuq dak li aħna konna nafu mill-Iskrittura biss. L-istudju tal-Arkejoloġija u tal-Istorja, u ngħidu wkoll tal-Prejistorja, urew kemm tas-sew l-Iskrittura hija ġejja minn Alla, għaliex kull ma fiha huwa tas-sew minnu, u li kieku kienet qlajja' tal-bnedmin, ħaġa minn awl id-dinja, li konna nsibu fiha ħafna għaltiet. Imma fost dawn id-dokumenti u t-tagħrif ta' l-istudji tal-Arkejoloġija u tal-Istorja, niltaqgħu xi drabi ma' xi ħaġa li ma taqbilx għal kollox ma' dak li nsibu fl-Iskrittura. Min qiegħed igħid sewwa, l-Iskrittura jew id-dokumenti l-qodma? Il-Kotba Mqaddsa, jew il-qada aħħarani tal-Arkejoloġija u tal-Istorja?

Wara li l-Papa Ljun XIII qalilna kif għandna neħilsu mit-tixkiliet li jistgħu jinqalgħu bejn l-Iskrittura u l-għelm, qal ukoll: "Ikun ta' fejda jekk b'dawn il-qjiesijiet jinqiesu wkoll dawk it-tfixkiliet li jistgħu jinħolqu f'oqsma oħra, l-aktar fl-Istorja."

Ħafna kittieba, Kattolki wkoll, laqgħu dan il-kliem tal-kbir Papa Ljun XIII b'ferħ kbir, għaliex qalu li fl-istorja wieħed jista' jgħid li l-Iskrittura ma fihiex storja minna, imma dik l-għamla ta' storja li fi żmenijiet il-kittieba kienet milqugħa minn kull ħadd. Il-kittieba tal-Kotba Mqaddsa ma tawniex l-Istorja minnha, u kif għandha tkun, imma l-Istorja kif kienu jifhmuha fi żmienhom, u għal hekk m'hux meħtieġ li tkun minnha, u meta jinqala xi xkiel, wieħed jista' malajr igħid li l-Iskrittura ma hix minnha, għaliex ma fihiex Storja kritika kif nafuha llum.

Iżda din ma kenitx il-fehma tal-Papa Ljun XIII u għal hekk il-Papa Benedittu XV ikkundanna din it-tifsira u mar ifisser sewwa l-fehma tal-Papa tal-"Providentissimus Deus". Fi kliem il-Papa Benedittu XV, il-Papa Ljun XIII ma riedx jgħid ħaġ'oħra ħlief li kif it-tixkiliet bejn l-Iskrittura u l-għelm jistgħu jiġu maħlulin bil-qjies li l-Kittieba Mqaddsa ma kellhom ebda fehma li jitħaddtu kif jitlob il-għelm, imma li jgħidu kollox bħal ma dari jgħiduh il-bnedmin l-oħra mingħajr ma jonqsu għas-sewwa, hekk ukoll fit-tixkil li jista' jinqala' bejn l-Iskrittura u l-Istorja, wieħed jista' jsib xi qisien biex ifisser u jħoll dawn it-tixkiliet.

Nistgħu aħna nsemmu xi wieħed minn dawn il-qisien? Semmejna fuq li meta hemm xi tfixkila fl-Iskrittura, għax ma taqbilx ma' dak li nafu aħna, għandna l-ewwel niftħu għajnejna li t-test tal-Iskrittura jkun magħrbul u misjub eżatt, li t-tifsir tal-Iskrittura jkun ħaqqien, m'hux kif jidher lil dan jew lil dak l-ieħor. Jekk dawn il-qisien ma humiex biż-żejjed, hemm ukoll qisien oħra.

Għandna naraw jekk il-kittieb ta' l-

Iskrittura kienx qiegħed jikteb ħwejjeġ tiegħu, jew inkella kienx qiegħed isemmi xi dokumenti oħra li huwa ma għamilhomx tiegħu. Jekk fl-Iskrittura nsibu xi ittra li l-kittieb semma u nqeda biha, mingħajr ma għamel tajjeb għaliha f'xi ħaġa, dik l-ittra ma ssirx minnha, għax kienet imsemmija fl-Iskrittura, jekk l-Iskrittura ma tistqarrx li hi minna u tagħmilha tagħha. Għal hekk dik it-tismija tista' ma tkunx minnha.

Għandna wkoll noqogħdu għajnejna miftuħa għall-fehma tal-kittieb. Jekk il-kittieb ma kellux fehma li jikteb storja li ġrat, imma li jikteb storja li qala' minn rasu, sabiex jagħti xi tagħlim meħtieġ; ma tkunx ħaġa sewwa li aħna nistennew li dik l-istorja tkun minnha. Min jikteb rumanż, ma jkollux f'moħħu li kiteb storja. Għal hekk, jekk aħna nistgħu nippruvaw li l-Iskrittura f'dak il-post ma fihiex storja, imma tixbiha, ma jkun ebda tfixkil li f'dak il-post ngħidu li dik l-istorja ma hix minnha, imma tixbiha.

Dawn il-qisien u oħrajn bħalhom jistgħu jkunu ta' għajnuna kbira, kif id-daqqa, sabiex inħollu kull tfixkil li jista' jinsab bejn l-Iskrittura u l-Istorja.

* * *

Hekk, mela, f'din is-sensiela ta' sitt artikli, rajna kif saret il-Bibbja, kif inġabru flimkien il-Kotba tal-Għaqda l-Qadima u tal-Għaqda l-Ġdida, kif wasal f'idejna t-test tal-Iskrittura, li huwa m'hux biss sostanzjalment, imma f'ħafna rqaqat tiegħu, dak li ħareġ minn idejn il-Profeti u l-Appostli; rajna għaliex il-Kotba Mqaddsa huma milhumin minn Alla, u għal hekk għaliex għandhom ikunu minnhom. Issa din is-sensiela b'dan l-aħħar artiklu hija magħluqa. Nittamaw li 'l quddiem nerġgħu niktbu fuq xi ħaġa oħra.

P. Serafin M. Zarb O.P.

IL-BAĦAR TA' TABARIJA

Dan il-magħqad ta' ilma, fil-Palestina, jgħidulu **baħar;** imma li kieku kien fl-Ewropa, kienu jgħidulu **għadira.** Għax qiegħed f'nofs l-art, u ma jinfed għal imkien. Imma għad li hu għadira, aħna, hawn, sa ngħidulu baħar, bħal ma jgħidulu n-nies ta' dik l-art.

Bħal ma jingħad li Malta għandha għamla ta' ħuta, b'denbha l-Aħrax tal-Mellieħa u ħalqha Bir-Żebbuġa u Marsa-Xrokk, hekk ukoll il-Baħar ta' Tabarija għandu għamla ta' pala tal-bajtar, dejqa min-naħa t'isfel u wiesgħa min-naħa ta' fuq. It-tul ta' dal-baħar hu erbatax-il mil u l-wisa' tiegħu, sitta. Il-firxa tiegħu, jew "area", hija ta' mija u tnax-il mil. Jiġifieri fih erbatax-il mil imrebba' (jew "kwadru") aktar minn Malta, għax Malta fiha firxa ta' xi ħaġa fuq il-ħamsa u disgħin mil.

Il-Baħar ta' Tabarija qiegħed ġewwa ħofra, imdawwar bl-iġbla. In-naħa tax-Xerq, jew tlugħ ix-xemx, kollu rdumijiet, mill-iġbla għal ġewwa l-baħar, għal hekk dik in-naħa ma hemmx irħula. In-naħa tal-Għarb, jew inżul ix-xemx hemm l-iġbla wkoll, imma fuq xifer il-baħar hemm setaħ ta' art, twil u wati li fuqu mibnija belt kbira ġmielha, jgħidulha Tabarija (li minnha l-baħar ħa l-isem) u ħafna rħula żgħar. In-naħa ta' fuq, fix-Xmiel jew Nord hemm żewġ wetgħat li fihom raba sabiħ, ħaxix u siġar u ilma ġieri. Waħda, fl-antik kienu jgħidulha Ġenna-Sar (il-ġenna jew ġnien tas-sid) u issa jgħidulha Għowejr, u l-oħra jgħidulha l-Batħa (il-bitħa). Hemm wetgħa oħra